

GENÇLİK VE GELİŞİM KURAMLARI

3. BÖLÜM

Dr. Öğr. Üyesi, Ş. Güliz KOLBURAN¹

Gelişim psikolojisi, gelişimsel bir bütün olarak, çocuğu döllemeden itibaren ele alarak, farklı gelişim dönemlerinden bütünsel bir değerlendirmeye varmayı hedefler. Bu amaçla tüm gelişim dönemlerini ayrı ayrı inceler. Bu anlamda fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel gelişim kuramcılarının üzerinde çalıştığı temel gelişim alanları olarak değerlendirilir. Gelişim alanlarındaki süreçler birbirinden etkilenerek bir bütün oluşturur. Bu bütüncül değerlendirmede, tüm bu alanların sentezi ile varacağımız sonuç ön plana çıkar. Kalıtım ve çevre etkileşiminin bir ürünü olan gelişimi, bütün olarak değerlendirirken, gelişim sürecinin anlaşılabilmesi için, bu sürecin her bir yönünün ayrıntılı şekilde incelenmesi gerekir.

Rice (1997), gelişimin dört boyutundan söz ederek; fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim alanlarını tanımlamıştır (Rice, 1997: 9). Bu alanların her birisi farklı kuram ve kuramcılara temel olmuş, farklı alanlardaki gelişimi açıklayan birden fazla kuram ortaya çıkmıştır. Bu kuramların hepsinin güçlü ve zayıf yönleri olabildiği gibi, her birisi gelişimi açıklama konusunda önemli katkılar sağlamışlardır.

Fiziksel gelişim: Kalıtsal öğelerin ön planda olduğu; fiziksel, motor, duygusal ve biyolojik gelişimleri kapsar.

Bilişsel gelişim: Kalıtsal ve çevresel etkenleri de içinde bulunduran; öğrenme, düşünme, bellek, algı, problem çözme gibi bir dizi zihinsel gelişim sürecini ifade eder.

Duygusal gelişim: Özerklik, ayrışma, birey olma bağlamında, sevgi, güven ve bağlılık duygularını temel alır. Duyguların tanınması ve ifadesi

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, sahidegulizkolburan@aydin.edu.tr

Gözlem yoluyla öğrenilenlerin davranışa dönüşmesi, davranış gerçekleştirildiği zaman, sonucun ne olacağına ilişkin beklentilerimiz ile ilgilidir (Burger, 2006: 535).

Gözlem yoluyla öğrenme sürecinde dört aşamadan söz edilir:

1. Dikkat etme: Bu süreçte gözlemciye ve öğrenilen model ilişkin özellikler önemlidir
2. Akılda tutma: Kodlama, organizasyon ve tekrar gibi bilişsel süreçler
3. Davranışı meydana getirme: Fiziksel yeterlilik, davranışın uygunluğu, kendi kendini gözlem ve dönüt
4. Güdülenme: Dışsal destek, dolaylı destek ve iç destek

Araştırmalar, rol modelin etkili olması konusunda modelin statüsü, saygınlığı, cinsiyeti (model alanla aynı cinsiyette olmak), yaşının etkisinin daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Doğru rol model kavramının temel açılımı ergenin hata yapmasını engellemek olmayıp, hata yapmaması için rehber olunması olarak anlaşılmalıdır. Bu noktada sosyal farkındalık düzeyine sahip, yaşanan kültür içinde kabul gören davranış kalıplarını içselleştirmiş akran gruplarına yönlendirmek önemli olmaktadır (Chemengul, 2019).

KAYNAKLAR

- Ardıç E, Altun A, (2017). Dijital Çağın Öğreneni, Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 2017, 1, 12-30
- Arnett J.J (2000). Emerging Adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *Am Psychologist* 55: 469-480.
- Arnett J.J (2004) *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties*. New York, Oxford University Press
- Arnett. J.J (2006), *Emerging Adulthood: Understanding the new way of coming of age*, (In J.J Arnett and J.L Tanner Eds). *Emerging Adults in America*, Washington, DC: American Psychological Association.
- Arnett J.J, Eisenberg N (2007) Introduction to the special section: emerging adulthood around the world. *Child Dev Pers*, 1:66- 67.
- Atak H, Çok F (2010). İnsan Yaşamında Yeni Bir Dönem: Beliren Yetişkinlik, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 17 (1)
- Burger J.M, (2006). Kişilik, (Cev: Erguvan-Sarioğlu İ.D), Kaknüs Yayınevi.
- Chemengul Ballyeva, Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı İle Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak, 2019, S.4 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Coopersmith, S (1967). *The antecedents of self-esteem*, San Francisco : W.H. Freeman
- Derman O (2008). Ergenlerde Psikososyal Gelişim, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Adolesan Sağlığı II, Sempozyum Dizisi No:63 Mart 2008; s.19-21
- Doğan A, Cebioğlu S, 2011. Beliren Yetişkinlik: Ergenlikten Yetişkinliğe Uzanan Bir Dönem, Türk Psikoloji Yazıları, Aralık 2011, 14 (28), 11-21

- İnanç BY, Bilgin M, Kılıç-Atıcı M (2011). Gelişim Psikolojisi Çocuk ve Ergen Gelişimi, Pegem Akademi.
- İnanç B.Y, Yerlikaya E (2015). Kişilik Kuramları, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kolburan G (2020). Duygusal İstismar Tanım ve Kavramsal Çerçeve (Bölüm:3), Duygusal İstismar (Ed: Güliz KOLBURAN), Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Kulaksızoğlu A, 2011. Ergenlik Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Murray J.L, Arnett J.J, (2019). Emerging Adulthood & Higher Education, Routledge.
- Öztürk M.O (2016). Özerk Benlik Kul Benlik, “Biat Toplumunun Ruhsal Kökenleri”, Okuyanlar, İstanbul.
- Rice P.F (1997). Child and Adolescent Development, New Jersey, Printice Hall Inc
- Santrock J.W. Yaşam Boyu Gelişim Psikolojisi, 2017 (Life-Span Development, 13. Basımdan çeviri), Çev. Ed: Galip Yüksel, Nobel Yayınevi,
- Saygın Y, (2020). Ego Analitik Psikoloji Kuramı, Geçmişten Günümüze Kişilik Kuramları (Ed: Burhan Çapri), Nobel yayınevi.
- Shavelson, R. J., Hubner, J. J., & Stanton, G. C. (1976). Self-concept: Validation of construct interpretations. Review of Educational Research, 46, 407–441. doi:10.3102/00346543046003407